

**TİMOTHY MO'NUN EKŞİ-TATLI (SOÜR SWEET)
VE KAZUO ISHIGURO'NUN ÇOCUKLUĞUMU
ARARKEN (WHEN WE WERE ORPHANS)
ROMANLARINI EDWARD SAİD'İN ÖTEKİ
KAVRAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Öğr. Gör. Dr. Aycan GÖKÇEK*

Öz: Bu çalışmanın amacı, İngiltere’de sömürgecilik sonrası edebiyat yelpazesinde öne çıkan Timothy Mo’nun *Ekşi-Tatlı (Sour Sweet)* ve Kazuo Ishiguro’nun *Çocukluğumu Ararken (When We Were Orphans)* romanlarını Edward Said’in *Oryantalizm (Orientalism)* eserinde ele aldığı ‘ötekilik’ (otherness) kavramı bağlamında incelemektir. Çalışma boyunca söz konusu romanların Edward Said’in Doğu ve Batı kavramlarının sadece insanlar tarafından adlandırılan coğrafi bölgelerden ibaret olduğunu; bu bölgelerin her ikisinin de bir tarihi, geleneği, düşüncesi, hayal gücü kelime hazinesi olduğunu ve bu nedenle bu ikisi arasındaki ayrımın bir kurmacadan ibaret olduğu iddiasını destekledikleri üzerinde durulmuştur. Eser incelemelerine geçmeden önce İkinci Dünya Savaşı sonrası günümüzde emperyalizm olarak bilinen çağdaş sömürgeciliğin tanımına ve ortaya çıkışına değinilerek eserlerin yazıldığı döneme ilişkin gerekli bilgiler sunulmuştur. Ayrıca emperyalizmin etkilerinin edebiyata ne şekilde yansıdığından bahsedilerek Edward Said’in bu bağlamdaki rolüne ve ‘oryantalizm’ tanımına yer verilmiştir. Daha sonra ilk olarak Çinli yazar Timothy Mo’nun *Ekşi-Tatlı* romanı daha sonra da Japon yazar Kazuo Ishiguro’nun *Çocukluğumu Ararken* romanı Edward Said’in ‘öteki’ kavramı bağlamında incelenmiştir. İnceleme sonunda ‘sömürgecilik sonrası’ (postcolonial) yazarların sömürgecilik sonrası meselelere bakış açıları birbirinden farklı olsa da kültürel kimlik ve ötekileştirmeden kaynaklanan sorunlar ve ait olma isteğinin her iki romanda da yer aldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca ister Doğulu ister Batılı olsun herkesin yaşadığı koşullara göre kendini yaşadığı topluma ait hissetmeme duygusunu tecrübe edebileceği ve bu nedenle bu hissin Batılıların iddia ettiği gibi sadece Doğululara has bir his olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: emperyalizm, oryantalizm, ötekileştirme, *Ekşi Tatlı*, *Çocukluğumu Ararken*

**THE ANALYSIS OF TIMOTHY MO’S SOUR SWEET AND KAZUO ISHIGURO’S
WHEN WE WERE ORPHANS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE OTHER**

Abstract: This paper aims to analyse the novels that are foregrounded as the works of postcolonial literature in England; Timothy Mo’s *Sour Sweet* and Kazuo Ishiguro’s *When We Were Orphans* within the frame of *The Other* Edward Said refers to in his work *Orientalism*. The study focuses on the fact that the novels confirm Edward Said’s claims as to the fact that the concepts of the East and the West are nothing but geographical regions named by human beings both of which has its own history, tradition, thought, imagination and vocabulary and

ORCID ID : 0000-0003-4786-4693

DOI : 10.31126/akrajournal.1117768

Geliş tarihi : 17 Mayıs 2022 / Kabul tarihi: 06 Ağustos 2022

*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dış İlişkiler Birimi.

thus any sort of discrepancy between them is fictional. Before the analysis of the novels, a background information as to the period in which the works were written with the definition and existence of imperialism that came into existence after The Second World War has been presented. In addition to this, how imperialism was reflected into the literature of the era, the role of Edward Said in this regard and his definition of *orientalism* has been presented. Then, the novels Timothy Mo's *Sour Sweet* and Kazuo Ishiguro's *When We Were Orphans* have been examined in the light of Edward Said's concept of the other. It has been concluded that although the postcolonial writers have different approach to postcolonial issues, the problems caused by cultural identity and alienation and the desire for belonging are found in both novels. Moreover, it has been concluded that Eastern or Western anyone can experience the feeling of unable to feel belonging to somewhere else and thus this feeling is not unique for the eastern as claimed by the westerns.

Key Words: imperialism, orientalism, alienation, *Sour Sweet*, *When We Were Orphans*

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı ülkeleri, etnik ve azınlık gruplara ülkelerinde yer vermiş ve dolayısıyla göç almışlar ve çok-kültürlü ve açık toplumlar olmuşlardır. Milyonlarca insanın hayatını şekillendiren Batı ülkelerinin çoğu aslında Batı sömürgeciliğinin de birer yaratıcılarıdır. Batı sömürgeciliği, başka ülkelerin topraklarını istila etmenin ve o ülkenin her türlü sömürülmesini ve geri bırakılmasını öngören bir sistem olmanın yanı sıra sömürülen ülke özgürlük elde ettikten sonra bile o ülkenin vatandaşlarını kendi vatanlarında barındırmamakta; kendi dillerini kullandırmamakta ve kendi kültürlerine yabancılaştırılmaktadır. Tarihçiler, Modern Batı sömürgeciliğinin bilinen anlamda var olan sömürgecilikten farklı olduğunu ve tanımının kapitalizm öncesi ve sonrası dönem olmak üzere ayrı ayrı yapılması gerektiğini savunurlar. Bu bağlamda günümüzde emperyalizm olarak bilinen 'çağdaş sömürgecilik' (neo-colonialism) kapitalizm ile birlikte gelişen bir olgudur. Emperyalizmde bir ülke fiilen işgal yoluyla değil, o ülkenin piyasasının, ekonomisinin ve dolayısıyla kültürünün emperyalist ülke tarafından kontrol altında tutulmasıyla sömürülür. 1980'li yıllarda emperyalizmin etkileri edebiyata özellikle de Batı edebiyatına da 'sömürgecilik sonrası edebiyat' (postcolonialism) adı altında girmiştir. Bu terim; Batı ülkelerinin sömürgeleşme ve sömürgeleşme sonrası süreçlerinin çeşitli açılardan yansıtıldığı bir edebiyat türünü kapsayan bir sınıflamadır. Bu edebiyat türü sömürge ülkenin vatandaşlarının gözünden emperyalizmi yansıtır. Sömürgelerin emperyalist ülkelerde yaşarken çektikleri sıkıntılar, haklarını elde etme ve kendi yerel kültürlerini o ülkeye taşıma çabaları bu edebiyat türünün öne çıkan konuları olarak sıralanabilir.¹

1. Mentеше, Oya Batum. (2010). "Batı Edebiyatında Sömürgecilik Sonrası (Post-Colonial) Edebiyatı Kavramı ve üç Yazar: V.S.Naipaul, Timothy Mo, Kazuo Ishiguro" *Bir Düşün Yolculuğu II Babil'den Sonra: Edebiyat, Sanat, Çeviri ve Eleştiri Üzerine Türkçe ve İngilizce Yazılar* Ankara: Bilgisel, s. 72.

İngiltere’de yukarıda bahsedilen sömürgecilik sonrası edebiyat yelpazesinde yer alan önemli isimlerden biri Filistin kökenli olup Mısır ve İngiltere’de eğitim alan Edward W. Said’tir. En bilinen eseri olan *Oryantalizm (Orientalism)*’de Said, ‘Orient’ yani ‘Doğu’ hakkındaki bilgilerin Batı tarafından yaratılan ve Doğu’nun sömürge olarak devamını sağlayan kurmaca bilgiler olduğunu savunur. Said’e göre ‘oryantalizm’, Doğu hakkında belirli görüşlerin sürekliliğini sağlayan kurmaca bilgiler bütünüdür ve Doğu ülkelerinin vatandaşlarını tembel, saldırgan, açgözlü, ilkel, saf ve akılsız göstermeye yöneliktir. Bu kitabında Said bir ulusun ya da ırk topluluğu olarak ‘öteki’ olarak görülmesinin Batı’nın ortaya çıkardığı bir olgu olduğunu şu sözler ile ifade eder: “*Doğu ve Batı* olarak adlandırılan bu topraklar, bölgeler coğrafi bölgeler insan uydurmalarıdır. Bu nedenle Batı’nın kendisi kadar Doğu da bir tarihi, geleneği, düşüncesi, hayal gücü, kelime hazinesi olan gerçekliğini ve varlığını Batı’nın şekillendirdiği bir düşüncedir.”² Said’in dediği gibi ‘Doğu’ ve ‘Batı’ kavramları ‘Batı kültürü’ tarafından tasarlanmış ve Avrupalı olmayanları, Batı’ya farklı göstermek için bir diğer deyişle ötekileştirmek için planlanmış olgulardır. Bu bağlamda Said, ‘ötekileştirme’ sürecinin Avrupalı çıkarlarını yasalastırmak ve kendilerini üstün göstermek maksatlarından dolayı Avrupalılar için gerekli olduğunu iddia eder. Timothy Mo’nun *Ekşi Tatlı (Sour Sweet)* ve Kazuo Ishiguro’nun *Çocukluğumu Ararken (When We Were Orphans)* adlı romanları Said’in bu sözlerini doğrular niteliktedir çünkü roman analizlerinde de görüleceği üzere gerçekte sadece Doğular değil Batılular da ötekileştirilmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, biri Çin diğeri Japon kökenli, iki yazarın eserlerini ‘ötekilik’ kavramı bağlamında incelemeyi hedeflemektedir.

2. Timothy Mo’nun *Ekşi-Tatlı (Sour Sweet)* Romanında Öteki Kavramının İncelenmesi

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra 1960’larda İngiltere’nin insan gücüne olan ihtiyacı ve İngiliz yasalarının Hong Kong’dan İngiltere’ye gidişi kolaylaştırması, İngiltere’den Hong Kong’a pek çok kişinin göç etmesini sağlamıştır. Göçmenlerin çoğu kendilerini İngiltere’de misafir olarak görmüş ve bir süre sonra ülkelerinde dönmek için gün sayarken bazıları da İngiltere’de kalmayı tercih etmişlerdir. Yogesh Atal, makalesinde göçmenlerin sergiledikleri bu iki farklı tutuma şu sözlerle yer verir:

Göçmenler ya ortama uyum sağlarlar ya da ona karşı bir direnç gösterirler. Bazıları evlilik, dil öğrenimi, isim din ve yeme alışkanlığını değiştirme ve

2. Said, Edward. (1977). “Introduction” *Oryantalizm*. London: Penguin s. 5 (Bu paragrafın çevirisi yazara aittir. Aksi belirtilmedikçe bu çalışmada yer alan ve çevirisi olmayan tüm eserlerin çevirileri yazara aittir).

o toplumun yiyeceklerine adapte olma gibi yöntemlerle yeni kültüre adapte olmaya çalışırlar. Diğer yandan göçmenlerin bazıları ana dillerini konuşarak; kendi alfabelerini kullanarak, genellikle kendi uluslarından olan insanlarla iletişim kurarak; çocuklarına ayrı eğitim imkânı sunarak; anne babalarının dinine olan inançlarını sürdürerek; kendi yeme alışkanlıklarını ve tabularını sürdürerek; [...] kendi kimliklerini muhafaza etmeye çalışırlar ve içlerinde buldukları kültürle aralarındaki mesafeyi korurlar (134).³

1960'larda Çin'den İngiltere'ye göç eden göçmenlerin kültürü, yaşam tarzı, inançları ve bakış açıları da bu yıllarda edebiyata yansımaya başlamıştır. 1982'de yayınlanan ve 1960'larda Hong Kong'dan İngiltere'ye göç eden Chen ailesinin yeni bir kültürle karşılaştıklarında yaşadıkları sıkıntıları anlatan *Ekşi-Tatlı* romanı bu romanlardan biridir. Roman, iki kültür arasında sıkışmış Çinli göçmen ailesi olan Chen ailesinin başından geçen olaylar aracılığıyla, bir zamanlar İngiltere'nin sömürgesi olan Çin vatandaşlarının İngiltere'de göçmen olarak yaşadıkları sıkıntıları komik ve eğlenceli bir dille yansıtır. Chen ailesi İngiliz kültürüne yabancı olmalarına rağmen uyumsuzluk sorununu aşmış gibi görünseler de iki ülke arasındaki kültürel farklılıktan dolayı sorunlar yaşarlar.

Ekşi-Tatlı romanında betimlenen Chen ailesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1960'larda Hong Kong'tan insan gücüne ihtiyaç duyan Chen'in deyimiyle *vaatler ülkesi* İngiltere'ye göç eden; anne, baba, oğul ve kız kardeşten oluşan ve daha sonra da büyük babanın da katıldığı bir ailedir. Çin yemekleri *sağlıklı, besleyici, renkli ve kendi çapında lezzetli* iken İngiliz mutfağının *basamaklıp menülerden ibaret* (Mo, 1985: 105) olduğunu düşünen Chen'in İngiltere'ye gelmesinin temel sebebi restoran işinde daha fazla para kazanarak ülkesine dönmektir. Ancak farkında olmadan kendisini Triad çetesinin içinde sıkışmış olarak bulur ve zaman içerisinde ülkesine dönmekten vaz geçer ve İngiltere'de yaşayarak geçimini sağlamaya başlar. Roman, Chen'in Çin mafyasının İngiltere'ye uzanan kolu tarafından öldürülmesi ve geride kalan ailesinin İngiltere'de daha iyi koşullarda yaşama olanağı bulmasıyla son bulur.

Mo, romanında ilk cümlelerden itibaren ait olamama ve 'ötekilik' kavramına ve göçmenlerin yaşadıkları sıkıntılara dikkat çeker. Eserin ilk paragrafından da anlaşılacağı üzere göçmenler kendilerini ne kendi vatanlarına ne de göç ettikleri ülkeye ait hissederekler.

Chen ailesi göç ettikleri toplumdaki yerlerini yitirecek kadar uzun ancak yerleştikleri toplumda rahat hissedebilecekleri kadar da uzun olmayan dört yıldan

3. Atal, Yogesh. (2004). "Outsider as Insiders: The phenomenon of Sandwich Culture-prefatorial to a possible Theory". *The Indian Diaspora: Dynamics of Migration*. Jayaram ed. New Delhi: Sage publications India Pvt. Ltd.

beri İngiltere’de yaşamaktaydı. Artık özlenmiyorlardı; Lilly’nin kardeşi Mui’den başka hiçbir akrabası yoktu ve Chen, baba toprağında hak iddia etme hakkını kaybetmişti. Babasını ancak ona her ay gönderdiği paranın zamanı gelince hatırlamaktaydı.⁴

Görüldüğü gibi Mo, Çin’den göçen Chen ailesinin göç ettikleri topraklar ile aralarında ekonomik bağlar dışında bir bağ kuramadıklarına ve ailenin İngiltere’de rahat yaşamadıklarına dikkat çeker. Göçmen ailenin göç ettikleri topraklarda bir aidiyet duygusunun olmadığına bir diğer göstergesi yazarın Chen ve Lilly’nin oğlu Man Kee’yi hiçbir *geçmiş, mirası, amacı ve geçmişten gelen yükü* (Mo, 1985: 111) olmayan bir birey olarak tanımlamasıdır. Her ne kadar romanın genelinde Chen, İngiltere’de yaşamaktan memnun gibi görünse de İngilizlerin gözünde ‘yabancı’ olmaktan öte gidemediğinin de farkındadır. Buna rağmen Chen hem İngiltere’yle hem de Hong Kong’la bağlantısı olan tek karakter olduğundan sömürgecilik sonrası (post-colonialism) neslin bir temsilidir. Chen’in İngiltere’de kazandığı paranın bir kısmını Hong Kong’taki ailesine göndererek iki ülke arasında ekonomik bağı sağlaması da Batı sömürgeciliğinin amacına ulaştığının bir göstergesidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere’ye göç eden Çinli göçmenlerin en dikkat çeken özellikleri sıkı aile bağlarıdır. Öyle ki *bireylere çok önem vermezler, onun yerine kendilerini bir ailenin bir parçası olarak görerek bu doğrultuda hareket ederler* (Hand 11).⁵ Çin kültürü, *ataya saygı, sadakat duygusu, büyüklere saygı, kuşaklar arasındaki ilişkilerde resmiyet, katı ataerkillik ve... irka ve dile ilişkin sınırlar gibi değerlerle doludur* (Parker, 1995: 51).⁶ *Ekşi Tatlı* romanında Çinlilerin bu değer yargıları Chen ailesinin yaşamlarında ve karakteristik özelliklerinde gözlenebilmektedir. Tüm karakterler kendi cinsiyetlerinin sınırlarını ve ailedeki fonksiyonlarının bilinciyle hareket etmektedirler. Chen, ekmek parası kazanan aile reisi rolünderken Lily geleneksel ev hanımı ve rolünü üstlenerek ev işleriyle ve çocuğun bakımıyla ilgilenmektedir.

Çin kültürü, geleneğini, ahlakı, aile yapısı içinde büyüyen ve bu değerlere sıkı sıkıya bağlı olan Lily’nin İngiltere’ye adaptasyonu romandaki diğer karakterlere kıyasla daha zordur. Bir yandan kendisinin ve ailesinin özlerini korumaya çalışırken diğer yandan İngiltere’nin sosyal kurallarına ve kültürel düzenine uyum sağlamaya çalışır. Lily’nin en büyük hedefi oğlu Man Kee’ye iyi bir gelecek sağlamaktır. Bunun için de İngiltere’de yaşadıkları Çin

4. Mo, Timothy. (1985). *Ekşi-Tatlı (Sour Sweet)*. New York: The Vintage Library of Contemporary World Literature, 1985. s.1.

5. Hand, F. (1995) “How British are the Asians?” *Wasafiri*, pp. 9-13.

6. Parker, D. (1995) *Through different eyes: The cultural identities of young Chinese people in Britain*. Aldershot: Avebury

Mahallesi'nden çıkarak kendi paket servis restoranlarını açmak ister. Çin Mahallesi'ndeki sınırlı ve izole hayatlarından çıkmak; İngiliz toplumunun kurallarına göre davranarak hayatta kalmak için Chen ailesini İngiliz kültürüne ve diline maruz bırakmıştır. Her ne kadar restoran işi göçmenler açısından az İngilizce ve İngiliz Kültürüne daha az asimilasyon gerektirse (Parker, 1995: 63) de aile bireyleri İngilizce iletişim kurmaya mecbur kalmışlardır. Çünkü İngilizce öğrenme ya da İngilizcelerini geliştirme ve İngiliz halkıyla sosyalleşme imkânlarından mahrum kalan bu göçmenler "[İngiltere'deki] çoğunlukla özerk ve yabancı dünyaya" yabancı kalmaya mahkûmdur (Ho, 200: 12).⁷

Restorandaki müşteriler ve Lily arasındaki iletişim hem ev sahibi ülkenin insanların hem de göçmenlerin birbirlerinden hoşlanmadıklarını gösterir. Lily de müşteriler de birbirlerini görmezden gelir; birbirlerinin gözüne bile bakmazlar. *Her bir taraf diğerini insan gibi görmezdi. Aralarında bir düşmanlık yoktu. Aralarında böylesine gayri şahsi bir ilişki varken nasıl olabilir ki?* (Mo, 1985: 135). Görüldüğü gibi her iki taraf da diğerini ötekileştirerek insancıl bir etkileşim içine girmeden alış-veriş sağlama amacındadır. Aralarında düşmanlık olmayan iki ırk arasındaki böylesine soğuk bir ilişkinin tek sebebi ötekileştirme değildir. Lily'nin *şüphesiz Çin insanı bu yabancı şeytanlardan çok daha iyidir* (Mo, 1985: 137) ya da *bu yabancı şeytanlar sürekli bizi sömürmeye çalışıyorlar* (Mo, 1985: 147) ifadelerinden de anlaşılacağı gibi Mo, romanında sadece sömürenlerin sömüreni değil aynı zamanda sömürülenlerin de sömüreni ötekileştirdiğine dikkat çeker.

Atal'ın değimiyle Lily içinde yaşadığı ev sahibi toplumun geleneklerine, kültürüne ve yaşam tarzına direnç gösterir. İçinde yaşadıkları toplum ve kendi ailesi arasındaki mesafeyi muhafaza etmeye çalışsa da zaman içinde Chen ailesinin her bir ferdi yavaş yavaş İngiliz kültürünün izlerini taşımaya ve bu kültürün yaşam tarzına göre hareket etmeye başlar. Her ne kadar Çin kültürünün bir göstergesi olarak eşine çorbalar yaparak ve de oğlunun İngilizce konuşmasını engellemeye çalışarak kendi kültürünü korumaya çalışsa da ailesinin İngiltere'ye asimile olmasını engelleyemez. Çin geleneklerine göre yetişen Lily İngiliz kadınlarının geç saatlere kadar dışarıda olmalarını, giyim tarzlarını, saç modellerini ve evli olmadıkları hâlde hamile kalmalarını eleştirirken kız kardeşi Mui'nin evlilik dışı hamile kalması Lily'i şok eder: *Bu Lily'nin kardeşine değil İngiliz kızlarına yakıştırdığı bir durumdur. Mui'nin bunu nasıl yaptığına inanmadı* (Mo, 1985: 184). *Mui'nin o utanmaz İngiliz kızları arasında ne fark kaldı?* (Mo, 1985: 186). Chen'in bu duruma tepki

7. Ho, E.Y. L. (2000). *Timothy Mo*. Manchester: Manchester University Press.

göstermemesi de Lily'i şaşırır. *Mui'nin evi terk ettiği ve bizim de bunu sana söylemediğimiz için bize kızmadın mı?* (Mo, 1985: 201). Ailenin reisi konumundaki Chen'in bu durumu normal karşılaması da Çin geleneklerine olan bağlılığın azaldığının bir göstergesidir. Romanın sonuna doğru Lily'nin kendisi de İngiliz toplumunun değer yargılarına direnmeyi bırakır. İlk başta Man Kee'nin İngilizce konuşmasını istemediğinden İngilizlerle konuşmasını yasaklayan Lilly oğlunu bir İngiliz okuluna yazdırarak onun İngiliz kültürü ile yetişmesini kabullenir. Man Kee'nin İngiliz tarzındaki eğitimi enteresan bir şekilde devam ediyordu. *Lily'e göre bu durum oldukça kötüye gidiyordu Oldukça pes etmiş görünüyordu; mücadele etmek gibi bir niyeti de yoktu. Ne yapabiliirdi ki?* (Mo, 1985: 228). Chen'in ölümünden sonra özgürlük duygusu ön plana çıkan Lily'nin zihinsel ve duygusal değişimi daha belirgin bir şekilde hissedilmeye başlar. Çin kültürüne aykırı davranışlarından ötürü uzun bir süre kız kardeşi Mui'yi küçümseyen Lily'nin Mui'ye karşı sergilediği otoriter tavrı yerini saygıya bırakır. Zaman içinde direnmeyi öylesine bırakmıştır ki kendisini neşe içinde oğlu ile İngilizce şarkı söylerken bulur (Mo, 1985: 212). Görüldüğü gibi Chen ailesi gitgide Lily'nin yargıladığı İngiliz ailesine benzemeye başlar ve ne yazık ki Lily bu durumu kontrol edemez Tüm bunlar, Edward Said'in *Oryantalizm* eserinde *Doğunun egemen kültürün güçlü düşüncelerinden ve eğilimlerinden* (1977: 23) etkilendiği görüşünün destekler.

Said'in bahsettiği bu etkilenme romanda en belirgin Mui karakterinde gözlemlenmektedir. Restoranda müşterilerle kolaylıkla iletişim kuran Mui kültürel ara bulucu rolündedir (Hall, 1995: 95).⁸ İngilizlerle arkadaş olmaktan çekinen Lily ve Chen'in aksine Mui'nin İngilizlerle kolaylıkla arkadaşlık kurması ve İngiltere'ye ilk geldiğinde dil bilmemesine rağmen televizyondaki çocuk programları dâhil her türlü programı zevkle izlemesi dilini geliştirmesinde etkili olmuştur. Görev bilinciyle hareket eden Mui geleneksel, ahlaki ve ailevi bağlarından yavaş yavaş uzaklaşır. Evlilik dışı hamile kaldığında utanma ya da suçluluk hissetmez, İngiliz çiftler gibi, büyük bir restoranda verilen bir ziyafetle Bay Lo ile evlenir, Çin restoranı değil de İngiliz damak tadına uyan balık ve patates cipsi restoranı açar ve son olarak da Çin vatandaşlığından çıkar. Bu bağlamda kendi kültürünü tamamen unutup İngiliz kültürünü benimseyen Mui, İngiliz toplumuna adapte olmaktan öte asimile olmuştur.

Sonuç olarak; *Eksi Tatlı* romanı, Doğu'nun egemen kültür olan kültürü-

8. Hall, L. (1995). "New nations, new selves: The novels of Timothy Mo and Kazuo Ishiguro" in A.R. Lee (Ed.). *Other Britain other British: Contemporary multicultural fiction* (pp. 90-110). London: Pluto Press.

nün etkisinde kalmaktan kurtulamadığını ve bir zamanlar o ülkenin sömürgeci olan ülkenin vatandaşlarının hem kendi ülkelerinde hem de göç ettiği ege-men ülkede nasıl ötekileştirildiğini gözler önüne serer. Bu bağlamda ‘sömürgecilik-sonrası’ (postcolonial) edebiyatın öne çıkan temsilcilerinden biri niteliğini taşır.

3. Kazuo Ishiguro’nun *Çocukluğumu Ararken* (When we Were Orphans) Romanının

Edward Said’in *Oryantalizm* Eseri Bağlamında İncelenmesi

Sömürgecilik-sonrası (postcolonial) romanların bir diğer önemli temsilcisi, 2000 yılında yayımlanan günümüzün önde gelen uluslararası yazarlarından Kazuo Ishiguro’nun *Çocukluğumu Ararken* (When We Were Orphans) adlı romanıdır. Bu bölümde Ishiguro’nun en az bilindik romanlarından olan bu roman *öteki* kavramı bağlamında incelenecektir.

20. yüzyılın başlarında Şanghay’da başlayan 1930’lu yıllarda İngiltere’de devam eden roman tekrar Çin-Japon savaşı sürecinde Şanghay ve Hong Kong’a geri döner ve 1950’li yıllarda İngiltere’de sona erer. Romanın kahramanı *Uluslararası İmtiyaz Bölgesinde*⁹ doğan Christopher Banks, *ötekilik* (otherness) hissi ve kimlik sorunu yaşayan ve ailesini ve geçmişini arayan bir İngiliz’dir. Şanghay’da bir İngiliz şirketinde çalışan bir baba ile yine aynı şirkette çalışan ve şirketin yasa dışı afyon ticaretini önlemek için mücadele eden bir annenin oğlu olan Christopher, önce babasının daha sonra da annesinin bilinmeyen nedenlerden ötürü ortadan kaybolması üzerine İngiltere’ye teyzesinin yanına gönderilir. İngiltere’de eğitimini tamamlayarak anne ve babasını bulma ümidiyle ünlü bir dedektif olur. Bu süreçte Christopher sık sık çocukluğunun anılarına geri gider. Otuzlu yaşlarında çocukluğunu geçirdiği Şanghay’a giderek anne ve babasının izini sürer. İngiltere’ye döneceği zaman Çin-Japon savaşı patlak verir ve Japonlar, Çin’i işgal ederler. Savaşın neden olduğu zorluklarına rağmen çocukluk arkadaşı Akira’yı, amcasını ve annesi olduğunu düşündüğü kadını bulur. Christopher, romanın sonuna doğru nihayet anne ve babasının ortadan kaybolmasının ardındaki gerçekle yüzleşir. Babasının sevgilisi ile kaçtığını ve annesinin ise kendisine para gönderebilmek için ise Çin mafyasının elinde bir fahişe olarak çalıştığını ve sonunda esrar ve yaşadığı hayat yüzünden akıl sağlığını kaybedip hastaneye düştüğünü öğrenir. Daha sonra İngiltere’ye dönen Christopher, evlat edindiği ve kendi gibi öksüz olan kızı Jennifer ile yaşamına kaldığı yerden devam eder. Tüm bu süreçlerde Christopher’ın hayatına bir aşk hikâyesi de eklenir. Romanın

9. Uluslararası İmtiyaz Bölgesi, İkinci Dünya Savaşı Sonrası farklı dilleri konuşan çeşitli kültürlerden ve farklı sınıflardan insanları ve farklı dillerin bir araya geldiği ve romanın geçtiği dönemde yarı-sömürge olan Şanghay’da kurulan bir bölgeydi.

sonunda öyküsünü anlattığı sırada altmış yaşında olduğu anlaşılan Christopher kendisi gibi belirsiz bir geçmiş ve öksüz olan Sarah Hemmings adlı zengin bir kadınla bir aşk yaşasa da o kadınla evlenmez ve kendi geçmişinin izini sürerken kadının izini kaybeder. Kısacası roman, hiçbir yuvaya sahip olamayan üç yabancıнын hikâyesini anlatır.

Romanın olay örgüsünden de anlaşılabilceği üzere Christopher kendi vatanı İngiltere’de ne evlenip yuva kurabilmiş ne de kendini bir yere ait hissedebilmiştir. Şanghai’da sömürgeci sayıldığı için; İngiltere’de ise çocukluğunu Çin’de geçirdiği için ne İngiltere’ye ne de Çin’e ait olabilmiştir. Bu bağlamda İngiliz olmasına rağmen gerçek anlamda bir ‘öteki’ (the other) olmuştur. Bu durum, Said’in *oryantalizm* kavramının insanların çıkarları için uydurdukları bir düşünce olduğunu doğrular. Çünkü Said’in belirttiği gibi Avrupalıların oryantalizm düşüncesine göre Avrupalılar değil Avrupalı olmayanlar ötekileştirilir. Ancak, Ishiguro bu romanında bir İngiliz’in ‘ötekileştirilmesinin’ hikâyesini anlatarak Avrupalıların bu düşüncesine meydan okur. Bu uydurulan kavramın bir diğer deyişle güç çatışmasının sömüren ve sömürülen ülkenin bireylerini aynı şekilde etkileyebileceğini göstererek suçu ‘oryantalizm’ ön yargısını ortaya çıkaran sisteme atar. Bu bağlamda Ishiguro bu romanıyla ‘sömürgecilik sonrası’ (post-colonial) edebiyata yeni bir bakış açısı kazandırır.

Romanda başkarakter Christopher dâhil olmak üzere toplam dört ‘öteki’ bulunur. Bu karakterlerin üçü vatanlarından uzakta yaşadıklarından biri ise ‘öksüz’ olduğundan ötekileştirilmiştir. Christopher’ın kendisi de belki de bir öteki olduğundan Doğuluları kesinlikle ötekileştirmez. Aksine roman Japon asıllı olup da Çin’de yaşayan çocukluk arkadaşı Akira’nın kendisinden çok daha zeki olduğunu vurgular:

“Gerçek şu ki ben kendimin ondan entelektüel olarak daha üstün olduğumu düşünürdüm ve bir nebze Akira da bunu kabul ederdi. Bir diğer yandan Japon arkadaşşıma benim gözümde üstünlük veren pek çok şey vardı. Hoşuna gitmeyecek şeyler söylediğimde ya da düşkün olduğu oyunlarda üstlenmemi istediği rolleri üstlenmeyi ret ettiğim zamanlarda sık sık başvurduğu kol bağı bunlardan biriydi. Benden sadece bir ay büyük olmasına rağmen genel olarak onun dünyaya dair şeyleri benden daha iyi bildiğini hissedirdim. Benim bilmediğim pek çok şeyi bilirdi.”¹⁰

Christopher, Japon arkadaşı Akira’yı ötekileştirmek bir yana bazı özelliklerini kendinden üstün görür. Ancak bunu yaparken bile Avrupalı olmanın verdiği bir içgüdüyle kendini entelektüel olarak Akira’dan üstün görür ve

10. Ishiguro, Kazuo. (2000). *Çocukluğumu Ararken (When We Were Orphans)*: Faber and Faber, İngiltere. S. 53-54.

Akira'nın da bunu kabul ettiğini ifade eder. Bu durum Said'in makalesinde aşağıda belirttiği ifadeleri doğrular niteliktedir.

Denys Hay'in dediği gibi 'oryantalizm', Avrupalıların tüm "o Avrupalı olmayanlara" karşı oluşturduğu toplu bir kavram olan Avrupa düşüncesiyle ilişkilidir. Avrupa kültürünün tüm temel yapı taşları, Avrupa kültürünü hem Avrupa'nın içinde hem dışında hegemonik yapan kavramlardır. Bir diğer deyişle bu kavram, Avrupa kimliğini Avrupalı olmayan tüm insanlardan ve kültürlerden üstün tutar. Bunun yanında *Avrupa düşüncesinin Doğu hakkındaki hegemonyası da vardır. Kendi üstünlüklerini Doğunun çekingenliği karşısında defalarca yenilerler...* (Ishiguro, 2000: 5).

Said'in bu sözlerinden de anlaşılacağı üzere, Avrupalılar kendilerini Avrupalı olmayanlardan üstün görürler ve kendilerinden olmayanlara karşı bir hegemonya kurmaya çalışırlar. Romanda da Christopher karakteri de Avrupalı olmayan arkadaşının üstün özelliklerini fark etmesine rağmen kendisini 'entelektüel' olarak üstün görmesi belki de bu sebeptendir.

Christopher'ın annesinin babasıyla birlikte çalıştığı şirketi engelleme çabasında da Said'in yukarıdaki bahsettiği Avrupalıların üstünlük duygusunun izlerine rastlanır. Christopher'ın annesi Diana'nın babasına çalıştığı şirketin afyon ticaretine bulaşmasını engellemek amacıyla söylediği *Bir Hristiyan, bir İngiliz ve vicdanlı bir adam olarak böyle bir şirkete hizmet vermek vermekten utanmıyor musun?* (Ishiguro, 2000: 60) ifadesinden de anlaşıldığı gibi kadın bir İngiliz olan kocasını üstün görür ve ona yasa dışı işleri yakıştırmaz. Diana'nın bu sözleri de İngilizlerin üstünlük hissine bir örnektir.

Romanın başında kendini üstün gören tek ırk İngilizler değildir. Christopher'ın Japon asıllı arkadaşı Akira da Japonya'ya gitmeden önce Christopher'a Japonya'nın *tıpkı İngiltere gibi büyük büyük bir ülke* olduğunu kanıtlama çabası içine girmiş ve Christopher Akira'nın *sürekli Japonları övmesinden sıkılmıştı* (Ishiguro, 2000: 78). Her iki tarafın da kendini üstün gösterme çabalarına rağmen Ishiguro romanda İngiliz Christopher ve Japon Akira arasındaki dostluğu ortaya koyarak Said'in Doğu ve Batı arasındaki ayrımın bir kurmacadan ibaret olduğunu bir kez daha gözler önüne serer. Bu iki karakterin aralarında öyle sıkı bir dostluk oluşmuştur ki kendi ırklarındaki kişilerden bile daha iyi anlaşılırlar. Akira, eğitimi için Japonya'ya gittiğinde Christopher'ın İngiliz arkadaşları ile Akira ile olduğu kadar yakın olamaması bunun bir göstergesidir: *"Demek istediğim şey, İngiliz arkadaşlarım ile anlaşamadığım değil ama yine de onlar ile Akira ile kurduğum yakınlığı kuramadım ve aylar geçtikçe onun dostluğunu daha da çok aradım."* (Ishiguro, 2000: 79). Benzer şekilde yıllar sonra Christopher ile karşılaşan Akira ölmeden önce *Christopher, seni çok seviyorum dostum* (Ishiguro, 2000, s. 267) diyerek ona olan sevgisini ifade eder. Dolayısıyla Christopher ve Akira'nın bu sözleri ile

yazar aslında Doğu ve Batı halkının kendi aralarında bir sorunu olmadığını, kendi hâllerine bırakıldıklarında bir diğer deyişle ‘oryantalizm’ düşüncesinin oluşturduğu ön yargıdan kurtulduklarında iyi ilişkiler kurabileceklerini gösterir.

Mo’nun romanında olduğu gibi bu romandaki ebeveynler de çocukları başka ülkede yaşamalarına rağmen kendi kültürlerine göre yetiştirmek ister. Bu durumu Akira ve Christopher’ın aralarında geçen diyalog gözler önüne serer. Bu diyalogda Japon asıllı Akira, Christopher’ın kendi annesinin ve babasının kendisini *yeteri kadar bir Japon gibi davranmadığını* (Ishiguro, 2000: 73) düşündüklerinde kendi aralarında konuşmayı bıraktıklarını söyler. Kendisinin onların ve bu davranışından ötürü *derin* bir üzüntü duyduğunu ekler. Buna karşılık Christopher da kendi anne babasının da oğullarının bir İngiliz erkeği gibi davranmamasından yakındıklarını ifade eder. Bu durumda Doğulu da olsa Batılı da olsa tüm göçmen ailelerin göç ettikleri yerlerde aile kendi kültürlerini aile içinde sürdürme çabasının bir göstergesidir. Bu durum Said’in Doğu ve Batı arasındaki ayrımın aslında bir kurmaca olduğunu doğrular niteliktedir.

Göçmen ailelerin tüm çabalarına rağmen her iki roman da ikinci nesil göçmenlerin yani göç ettikleri topraklarda yetişen ailelerinin çocukların yetiştiği ülke ile bir bağ kurduğu açıkça görülmektedir. Çin asıllı Man Kee, annesinin mücadelelerine rağmen İngilizce öğrenip bir İngiliz gibi yetişirken İngiliz asıllı Christopher, İngiltere’den çok yetiştiği topraklar olan Çin’i anavatanı gibi görür. Benzer şekilde Japon asıllı olan Akira da yetiştiği topraklar olan Çin’i kendi vatanı Japonya’dan daha fazla benimser. Akira’nın Japonya’da almış olduğu eğitimden sonra Şanghay’a döndüğünde Christopher ile yaptığı konuşmalar bu durumun en güzel örneğidir. Japonya’ya gitmeden önce Japonya’yı övmekten Christopher’ı bunaltan Akira, oradan döndükten sonra bu tutumunu tamamen değiştirir. Öyle ki tekrar Japonya’ya dönme düşüncesi bile Akira’yı dehşete düşürür. *Japonya’ya dönmek zorunda kalma düşüncesi bile arkadaşımı ürktüyordu* (Ishiguro, 2000: 89). Tüm bunlar ve Christopher’ın aşağıdaki ifadeleri Akira’nın kendi ülkesi olan Japonya’da ‘ötekileştirildiğini’ açıkça gözler önüne serer:

“Japonya’da bulunduğu ilk günden itibaren Akira tamamen perişan bir haldeymiş. Hiçbir zaman bunu açıkça ifade etmemesine rağmen, tahminimce *yabancı* olduğundan; hareketlerinden, davranışlarından, konuşmalarından ve onu farklı yapan onlarca şeyden dolayı acımasızca dışlanmış ve hem kendi akranları hem öğretmenleri hatta evinde kaldığı akrabaları tarafından birden çok kez alay konusu olmuştu. Sonunda mutsuzluğu o kadar belirgindi ki anne babası okul döneminin ortasında onu eve getirmek zorunda kalmıştı.” (Ishiguro, 2000: 89).

Christopher'ın Akira'nın Japonya'dan dönmesinden sonra Akira'nın durumu ile ilgili bu gözlemleri, Akira'nın kendi vatanı olan Japonya'da açıkça ötekileştirdiğini gözler önüne serer. Japonya'ya gitmeden önce vatanıyla gurur duyan Akira, vatanında gördüğü bu muameleden sonra âdeta vatanından nefret etmiş ve oraya gitme düşüncesi bile ona korkunç gelmeye başlamıştır. Öyle ki Christopher'a *Asla Japonya'da yaşamak istemiyorum* (Ishiguro, 2000: 99) der. Buna karşılık Christopher da *Ben de asla İngiltere'de yaşamak istemiyorum* (Ishiguro, 2000: 99) diye karşılık verir. Daha sonra da mutluluk içinde birbirlerine daima Çin'de kalacaklarına dair söz verirler. *'Daima burada yaşayacağız!' dedi. Ben de 'evet sonsuza kadar Şanghay'da yaşayacağız' dedim* (Ishiguro, 2000: 112-113). Tüm bunlar hem Doğu hem de Batı insanının yaşadığı yeri 'ev' olarak görmesinin bir göstergesidir. Göç eden aileler çocuklarını her ne kadar kendi kültürlerine uygun bir biçimde yetiştirmeye çalışsalar da çocukların yetiştikleri yerleri benimsemesi kaçınılmazdır. Bu durumun Doğulu ya da Batılı olmakla hiçbir ilgisi yoktur ve bu durum, Doğu-Batı ayrımının bir kurmaca olduğunun bir göstergesidir.

Christopher, Çin'i anavatanı olarak öylesine benimsemiştir ki yetişkin bir insan olduğunda bile Said'in *Oryantalizm* eserinde belirttiği Batının Doğu hakkında ektiği kötü tohumları temizleme görevini kendi sorumluluğu olarak görür. Christopher'ın şu sözleri bu durumu açıkça gözler önüne serer: *Elbette benim için-bunca yıl sonra- Şanghay'a bizzat gidip o çöken Batı ülkesi müfettişinin koyduğu yılanı öldürmenin zamanı geldi* (Ishiguro, 2000: 145). Görüldüğü üzere, Christopher, bir İngiliz olarak Batı ülkelerinin kendi vatanı olarak gördüğü Doğu'yu temsil eden Şanghay'a olan ön yargısını farkındadır ve bu ön yargıyı temizlemeyi bir görev olarak görür. Yazar, Christopher'ın bu ön yargıyı temizleme yolculuğunda Büyük Britanya ve Japon İmparatorluklarını Çin'de buluşturan Batı ve Japon sömürgeciliğinin Çin ve diğer uzak doğu ülkeleri üzerinde etkileri ve sebep oldukları sarsıntıları yansıtır. *Japonlar, burada kendi değişikliklerini yapmak istiyorlar. En kötüsü de bizi ele geçirmek istiyorlar* (Ishiguro, 2000: 191). Christopher, Şanghay'a *Uluslararası İmtiyaz Bölgesi*'ne geldiğinde tüm bunlara karşı, Çin iş dünyasının Christopher'ı diplomatik bir kurtarıcı olarak gördüğünü belirtir. Çin halkının Şanghay'a İngiltere'de tanınmış bir dedektif olarak dönen Christopher'dan Çin'i içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtaracağına dair beklentileri yüksektir: *Nihayet burada bizimle birlikte olmanız bizi ne kadar rahatlattı bilemezsiniz* (Ishiguro, 2000: 159). Christopher da bu görevi üstlendiği açıktır.

Bayanlar baylar. Durumun ne kadar sıkıntılı olduğunu görebiliyorum. Böyle bir durumda boş vaatler de vermek istemem. Ancak şunu söylemeliyim ki bu durumları yakın bir zamanda mutlu bir sona ulaştırma ihtimali konusunda iyimser olmasaydım burada olmazdım. Bayanlar baylar, aslında

iyimserlikten daha da ötedeyim. Önümüzdeki haftalarda sabırlı olmanızı rica ediyorum. Daha sonra neler başaracağımızı birlikte göreceğiz (Ishiguro, 2000: 161-162).

Christopher'ın Çin halkına yapmış olduğu bu konuşmasından da anlaşılacağı gibi Christopher âdeta Çin halkının bir kurtarıcısı olarak konuşur ve Çin'i içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtaracağına dair vaatlerde bulunur. Bu durum, Christopher'ın İngiliz asıllı olmasına rağmen yetiştiği Çin ülkesine dair kendini sorumlu hissettiğinin bir göstergesidir. Christopher'ın yaptığı bu konuşma bir bakıma kendisini 'öteki' olmaktan kurtarma ve bir yere ait olma isteğinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Çünkü her ne kadar çocukluk döneminden sonra İngiltere'ye gönderilmiş ve orada başarılı bir dedektif olsa da kendini oraya ait hissedememiştir. Bu durum ailesinin tutsak tutulduğunu sandığı evi ararken çocukluk arkadaşı Akira'ya rastladığında ifade ettiği şu sözlerde de açıkça görülür: *İngiltere'de yaşadığım yıllar boyunca, asla kendimi evimde hissetmedim. Uluslararası Yerleşim Yeri, (The International Settlement) daima benim evim olarak kalacaktır* (Ishiguro, 2000: 256). Christopher hatta orayı 'memleketi' olarak görür. Romanın sonunda Philip amcanın Christopher'ın İngiltere'de sahip olduğu tek başarısı olan ünlü bir dedektif olmasının kendisine annesi tarafından gizli gizli gönderilen paralar sayesinde olduğunun öğrenmesi de Christopher'ın hissettiği gibi İngiltere'nin evi olmadığı hissini aslında bir gerçek olduğunu gösterir niteliktedir. *Okuduğun okulda okuyabilmeyi, Londra toplumunda sahip olduğun yeri, sahip olduğun her şeyi Wang Ku'ya daha çok annenin fedakârlığına borçlusun. Şimdi İngiltere'de yaşadığın rahat hayatı nelerin mümkün kıldığını anladın mı? Tüm bunlar olmasaydı böylesine ünlü bir dedektif olabilir miydin?* (Ishiguro, 2000: 293- 294). Görüldüğü gibi Christopher'ın İngiltere'de kendi başarısı ile sahip olduğunu sandığı şeyler bile aslında birer kurmacadan ibaretmiş. Tüm bunlar, Christopher'ın bir İngiliz olmasına rağmen aslında İngiltere'de bir 'öteki' olduğunun ve maddi destek sağlanmasaydı sahip olduğu şeylere asla sahip olamayacaktı. Belki de İngiltere'de duyduğu 'ötekilik' hissi yüzünden mutlu bir çocukluk geçirdiği Çin'i kendi vatanı gibi görmesinin nedeni bu olsa gerektir.

Romanda ötekileştirilen diğer karakterler ise Sarah ve Jennifer'dir. Her ikisinin de geçmişinin olmaması onların yaşadıkları topluma uyumlanmalarını güçleştirir. Sarah, zengin ve şöhretli erkeklerle beraber olarak bu dışlanmışlık hissini telafi etmeye çalışır ancak beraber olduğu erkekler işe yaramaz tiplerden başkası değildir. Mesela İngiltere'de Cecil adında bir İngiliz'le evlenir ve Şanghay'a gider. Cecil, Şanghay'da çok para kaybeder ve bu paraları geri kazanmadan da İngiltere'ye dönme niyeti yoktur. Sarah'ya gidip aradığı gerçek aşkı bulmasını söyler. Sarah ise Christopher'a Cecil'i sevmek için çok

uğraştığını ama bunu beceremediğini itiraf eder. Christopher'a kendisi ile birlikte Çin'de bir özel idare bölgesi olan Makau'ya gelmesini ve Christopher, kendisi ve Jennifer'dan oluşan küçük bir aile kurmayı teklif eder. *O ve ben arkadaş olabiliriz. Arkadaştan da öte belki de üçümüz tıpkı diğer aileler gibi bir aile olabiliriz. Ben bunun hakkında düşündüm Christopher. Bizim için muhteşem olur. ... Ona anne olabilirim, Christopher, eminim olurum* (Ishiguro, 2000: 213-314). Christopher ise bu teklifi kabul etse de oraya gidecekleri gün ailesinin izine düşer ve Sarah'ın izini kaybeder. Açıkça görüyor ki tüm bunlar aslında Sarah'nın bir 'öteki' olarak hayatı boyunca hissedemediği ait olma düşüncesini bir yuva kurarak elde etme çabasının bir göstergesidir. Sarah da diğer kadınlar gibi bir eşe ve çocuğa sahip olarak öteki olmaktan kurtulmaya çalışır. Sarah'nın şu sözleri bu arayışı açıkça ifade eder: *Şu anda öyle bir şey istiyorum ki sıcak ve korunaklı bir şey... Kim olursam olayım tutunabileceğim bir şey... Yarının gökyüzü gibi daima sadece orada olabilecek bir şey...* (Ishiguro, 2000: 213) Belli bir kökü olmayan Sarah, tıpkı Christopher gibi İngiltere'den Çin'e savrulsa da ne yazık ki ne istediği "sıcak ve korunaklı bir şeye" kavuşamaz. Sonunda da hiçbir yere ait olamadan hiçbir bağı olmayan topraklarda ölür.

Romanın bir diğer 'ötekisi' ise Jennifer'dır. Jennifer ilk olarak anne ve babasını iki yıl önce Cornwall'da bir tekne kazasında kaybeden; şimdi on yaşında olup sağlığı pek de yerinde olmayan ve nadiren ziyaretçileri olan büyük annesi ile Kanada'da yaşayan bir kız çocuğu olarak okuyucunun karşısına çıkar. Christopher, kendisi gibi öksüz olan bu kızı evlat edinir ve roman boyunca onu kendi kızı gibi benimser ve ona karşı sorumluluk hisseder. Jennifer ise anne babasının ölümünü önemsemiyormuş gibi davranarak güçlü görünmeye çalışır. *Üzgündüm. Ama artık üzgün değilim. Hayatta daima ileri bakacağım* (Ishiguro, 2000: 132-133) diyerek güçlü olmaya çalışır. Christopher ise Jennifer'a; *Bana söylemek istediğin bir şey bir sorunun olursa ben daima buradayım.* Böylece okuyucuya bu sözleri ona öylesine söylemediğini ifade etmesi bir bakıma Jennifer'ı toplumda kendisi gibi ötekileştirilmekten kurtarmaya çalışır. Romanın sonunda Christopher annesi ile karşılaştıktan sonra İngiltere'ye geri döndüğünde Jennifer otuz bir yaşına gelmiş bekâr bir kadındır. Christopher, kendisinden onunla büyüme çağında yeteri kadar vakit geçiremediği için özür dilediğinde Christopher; *Özür dileyecek bir şey yok Christopher Amca. Sen olmasaydın ben kim bilir nerede olurdu. Ben kimse olmayan bir öksüzdüm. Asla özür dileme. Ben her şeyi sana borçluyum* (Ishiguro, 2000: 308) diyerek Christopher'ın kendisi gibi öksüz olan bir kıza sahip çıkarak onu kimsesiz bir öteki olmaktan kurtarma amacıyla başarılı olduğunu ifade eder. Daha sonra da Sarah'nın yaptığı gibi yuva kurmanın hayalini kurar. *Evlenilecek düzgün bir adam bulacağım. Üç, hayır hayır dört*

çocuğum olacak. Sana yakın bir yerde yaşayacağız ki buraya gelip bu vadiyi sık sık izleyebilelim. Sen de Londra'daki havasız evinden taşınıp bizim yanımızda yaşarsın (Ishiguro, 2000: 309). Görüldüğü gibi romanda ötekileştirilen diğer bir karakter olan Jennifer'in da hayattaki tüm amacı mutlu yaşayabileceği bir yuvaya sahip olmaktır.

Romanın genelinde yer alan ötekileştirilen dört karakterin Christopher, Akira, Sarah ve Jennifer'in da aslında tek sahip olmak istedikleri şey kendilerini ait hissedebilecekleri bir yuvadır. Bu his Doğulu Batılı olması fark etmeksizin her bir karakterin ortak bir isteğidir. Öyle ki İngiltere'yi asla evi gibi görmeyen Christopher, âdeta Jennifer'in yaptığı planla hayata tutunur ve bu planın düşüncesi bile onu mutlu eder. Romanın sonunda huzura kavuşan Christopher, romanı şu sözler ile sonlandırır. *Bu şehir bir bakıma benim evim oldu ve hayatımın geri kalanını burada geçirebilirim. Saatlerimi boş geçirdiğim zamanlar olsa da Jennifer'in teklifini ciddi ciddi düşüneceğim* (Ishiguro, 2000: 313).

Roman genel olarak ele alındığında sömüren ile sömürülen ülkenin bireylerinin bu ülkeler arasındaki güç kavgasından Said'in dediği gibi Doğu-Batı ayrımı olmaksızın aynı şekilde etkilendiğini ortaya koyar. Ishiguro, romanın bu yönüyle Christopher ve Akira'nın çocukken düşündüğü gibi ve şimdi de Akira'nın oğlunun bildiği gibi herkesi *güzel* bir dünyada yaşamaya davet eder. Akira ve Christopher'ın arasındaki dostluğu da vurgulayarak Doğulu-Batılı ayrımı yapmaksızın herkesin dost olabileceğini ortaya koyar. Romanda Christopher'ın kendini nihayet huzurlu hissettiğinde İngiltere'yi evi gibi görmesi de Said'in dediği gibi Doğu ve Batı'nın aslında birer toprak parçasından ibaret olduğunun ve insanın kendini huzurlu hissettiği her yerin ev olabileceğinin bir göstergesidir.

4. Sonuç ve Tartışma

Sonuç olarak, bu çalışmada ele alınan iki roman da Edward Said'in *Oryantalizm* adlı eserinde belirttiği gibi Doğu ve Batı arasındaki ayrımın bir kurmacadan ibaret olduğunu ister Doğulu olsun ister Batılı her insanın hayatın beklentilerinin aynı olduğunu göstererek ortaya koyar. Bu beklenti; ötekileştirilmeden kendilerini buldukları toplumun bir üyesi olarak hissedebilecekleri huzurlu bir yaşamdır. Bu bağlamda bu çalışma 'öteki' hissinin sadece Doğuluların değil Batılıların da tecrübe edebilecekleri bir his olduğunu gösterir. Bu çalışma ayrıca Man Kee, Akira ve Christopher gibi karakterlerin durumlarında görüldüğü gibi ister Doğulu ister Batılı olsun göçmen ailelerin çocukların kaçınılmaz bir biçimde göç ettiği ülkenin kültürünü benimsediğini gösterir. Özetle denilebilir ki sömürgecilik sonrası (postcolonial) yazarların sömürgecilik sonrası meselelere bakış açıları birbirinden farklı olsa da 'kültü-

rel kimlik' ve 'ötekileştirme' den kaynaklanan sorunlar, ait olma isteği her iki romanda da yer almaktadır. Mo, romanında toplumsal ve politik meselelere pek değinmeden sadece iki ülke arasındaki kültürel farkları ortaya koyarken Ishiguro, güç çatışmasından her iki toplum üzerindeki olumsuz etkileri açıkça ortaya koyarak bu kaygıdan Doğu ve Batı'nın eşit bir şekilde etkilendiğini açıkça yansıtır. Her iki romanın verdiği mesaj Christopher'ın cümleleri ile özetlenebilir: *Çocukken işler kötüye giderken yapabileceğimiz bir şey yoktu ama artık büyüdük "her şeyi düzeltebiliriz* (Ishiguro, 2000: 263). Bir diğer deyişle Mo ve Ishiguro'nun vermek istediği mesaj biz yetişkinlerin artık Doğu-Batı arasındaki şu kurmaca ayrımı son verip birlik olmaktır.

KAYNAKÇA

- Atal, Yogesh. (2004). "Outsides as Insiders: The phenomenon of Sandwich Culture-prefatorial to a possible Theory". *The Indian Diaspora: Dynamics of Migration*. Jayaram ed. New Delhi: Sage publications India Pvt. Ltd.
- Hall, L (1995). New nations, new selves: The novels of Timothy Mo and Kazuo Ishiguro. In A.R. Lee (Ed.). *Other Britain other British: Contemporary multicultural fiction* (pp. 90-110). London: Pluto Press.
- Hand, F. (1995). "How British are the Asians?" *Wasafiri*, 22, 9-13.
- Ho, E.Y. L. (2000). *Timothy Mo*. Manchester: Manchester University Press.
- Ishiguro, Kazuo (2000). *Çocukluğumu Ararken (When We Were Orphans)*: İngiltere: Faber and Faber.
- Menteşe, Oya Batum. (2010). "Batı Edebiyatında Sömürgecilik Sonrası (Post-colonial) Edebiyatı Kavramı ve Üç Yazar: V.S. Naipaul, Timothy Mo, Kazuo Ishiguro" *Bir Düşün Yolculuğu II Babil'den Sonra: Edebiyat, Sanat, Çeviri ve Eleştiri Üzerine Türkçe ve İngilizce Yazılar* Ankara: Bilgesel.
- Mo, Timothy. (1985). *Sour Sweet*. New York: The Vintage Library of Contemporary World Literature.
- Parker, D. (1995). *Through different eyes: The cultural identities of young Chinese people in Britain*. Aldershot: Avebury.
- Said, Edward. (1977). "Introduction" *Orientalism*. London: Penguin.